

COMENIUS

aneb

DOCELA VELKÁ DIDAKTIKA V KRATOCHVILNÉ SVĚTNICI PROVOZOVANÁ

(jednoaktová hra ve třech obrazech)

česká verze s anglickým překladem

autoři: **Jan Amos Komenský a Tomáš Měšťánek**

překladatel: **Rudolf Dostálek**

režie: **Tomáš Měšťánek**

asistentka režie: **Anna Holyszewská**

výprava: **Sára Jamali a Daniela Pavoničová**

choreografie: **Lenka Van Heynsbergen**

odborný poradce: **Ilona Kirchnerová**

osoby a obsazení:

První tlumočnick:..... **Milena Škurková**
Druhý tlumočnick:.....**Tomáš Procházka**
Třetí tlumočnick:.....**Klára Kazlepková**
Komentátor:..... **Milena Škurková**
Komenský:.....**Sára Jamali**
Průvodce:.....**Tomáš Procházka**
Učitel:..... **Tomáš Procházka**
Řidič:..... **Sára Jamali**
První žák:..... **Daniela Pavoničová**
Druhý žák:.....**Klára Kazlepková**
První nosič:..... **Petra Holíková**
Druhý nosič:..... **Linda Krumpholcová**
Nosič nejmenšího Komenského:..... **Klára Kazlepková**
Nosič většího Komenského:.....**Kristýna Janderová**
Nosič ještě většího Komenského:.....**Daniela Pavoničová**
Nosiči živého Komenského:..... **Adam Literák a Michal Prause**
Komenský v Přerově:.....**Sára Jamali**
Komenský v Herbornu:.....**Sára Jamali**
Komenský v Heidelbergu:..... **Sára Jamali**
Nosič Didaktiky:..... **Petra Holíková**
Přinašeč Leszna (domy):..... **Klára Kazlepková**
Přinašeč Leszna (nápis):..... **Kristýna Janderová**
Přinašeč mapy:..... **Michal Prause**
Herec ukazující na mapě:..... **Anna Holyszewská**
Bojovníci na Bílé hoře – vítězící **Kristýna Dvořáčková, Petra Holíková, Adam Literák**
Bojovníci na Bílé hoře – ustupující:.....**Eva Michalská, Daniela Pavoničová, Michal Prause**
První palič Leszna:.....**Daniela Pavoničová**
Druhý palič Leszna:.....**Adam Literák**
Třetí palič Leszna:.....**Eva Michalská**
Hasič Lešna:.....**Michal Prause**
První nahlížejíci:.....**Kristýna Dvořáčková**
Druhý nahlížejíci:.....**Daniela Pavoničová**

Třetí nahlížejíci:.....*Linda Krumpholcová*
 Čtvrtý nahlížejíci:.....*Adam Literák*
 Pátý nahlížejíci:.....*Michal Prause*
 Šestý nahlížejíci:..... *Anna Holyszewska*
 Herečka-dcera:..... *Eva Michalská*
 Žák podávající fix:..... *Tomáš Procházka*
 Uklízečka:..... *Kristýna Janderová*
 Stojící postava:..... *Adam Literák*
 1. schoulená postava:..... *Anna Holyszewska*
 2. schoulená postava:..... *Linda Krumpholcová*
 Cestující v autobusu: *Kristýna Dvořáčková, Anna Holyszewska, Kristýna Janderová, Adam Literák, Eva Michalská, Michal Prause*
 Žáci (s učitelem):..... *Kristýna Dvořáčková, Anna Holyszewska, Kristýna Janderová, Adam Literák, Eva Michalská*
 Žáci (s Komenským):..... *Kristýna Dvořáčková, Petra Holíková, Anna Holyszewska, Linda Krumpholcová, Adam Literák, Daniela Pavoničová, Michal Prause, Milena Škurková*
 voice band:..... *Kristýna Dvořáčková, Anna Holyszewska, Linda Krumpholcová, Adam Literák, Daniela Pavoničová, Michal Prause*
 Moře: *všichni kromě Sáry Jamali, Adama Literáka, Anny Holyszewské a Lindy Krumpholcové*

Světová premiéra 12. listopadu 2010 v sále Semilassa v Brně – Králově Poli.

COMENIUS (česká verze s vloženým anglickým překladem)

1. obraz

U pravého portálu stojí překladatelská budka, v ní sedí **1. tlumočník**, má sluchátka, před sebou mikrofon a text, překládá po částech český text (platí pro celé představení, jen se budou střídat tlumočníci).

Na židlích sedí v řadách za sebou jako v autobusu **cestující**, vpředu **řidič** (točí volantem), vzadu v autobusu stojí **průvodce** s hlásnou troubou. Cestující se natřásají jízdou a vydávají zvuky běžícího motoru, stejně tak zvukově „ilustrují“ i brzdění před cedulí BRNO.

Pantomimická jízda kolem památek – průvodce jakoby mluví do hlásné trouby, ukazuje rukama. Po straně autobusu prochází **1. nosič** s obrazem nějaké stavby (čelem k divákům), cestující se za ním otáčejí. Totéž **2. nosič** zády k divákům (uprostřed k divákům otočí hlavu, usměje se a na chvíli k nim otočí nesenou ceduli), cestující zase sledují „míjenou“ stavbu. Z portálu vykoukne směrem k divákům **1. nosič**, tentokrát s cedulí BRNO (jako na silnici). Blíží se opět k autobusu čelem k divákům, jako by chtěl autobus opět minout, pak náhle skočí z boku před autobus. Autobus se prudce „zastaví“ (= cestující se naráz zvednou ze sedaček dopředu a zase spadnou zpět, řidič prudce „brzdí“).

průvodce (jako by dokončoval větu): ... *in Brno, the second biggest city of the Czech Republic, the biggest city of Moravia, one of the historical lands of the Bohemian Kingdom*

(ptá se cestujících): . *And what is our expedition called???*

cestující (váhavě jeden přes druhého, udiveni, že se ptá na takovou samozřejmost, vzájemně se ujišťují) *Comenius ... Comenius? ... Comenius...*

průvodce (mezitím si sundal čepici a odložil hlásnou troubu, hlas se změnil spíš na učitele, dotazujícího se žáků): *And what is Comenius?*

cestující (jeden přes druhého, ale bez valného nadšení): *Well, the teacher ... the teacher? ... yep: of nations!*

průvodce (už zcela změněný v učitele – tzn. dikce, gesta, tendence „vyvolávat“ jednotlivé cestující, vlastně teď už **žáci**): *And when did this teacher of nations live?*

1. žák (bouřlivě se hlásí): *In the 16th century!*

učitel: *Right, he was born in the 16th century, but he lived most of his troubled life in the 17th century.*

(dodá hlasem, jako by mluvil s blbečkem):

If the year starts with digits 1 and 6, it's the 17th century! How many times will I have to explain you this matter???

2. žák (zvědavě): *What does "troubled life" mean?*

učitel (netrpělivě *I'll answer right now but before that I'll ask you one more question. Aaaand where was that teacher of nations born???*

žáci (mlčky krčí rameny, dívají se jeden na druhého)

učitel: *You don't know?*

žáci: *No, we don't*

učitel (pochvalně): *Correct! We don't know that either. To be precise we don't know it precisely. In Nivnice? In Uhersky Brod? But it doesn't matter anyway. The important fact is that it happened here in Moravia, approximately 80 kilometers far from this spot where I'm standing....*

jím (ukáže rukou na jihovýchod) ... this way.

žáci (nevěřicně natahují krky naznačeným směrem): *Oh! Really? Is that a fact? I didn't know that!*

2. žák (netrpělivě): *So what does that "troubled life" mean???*

učitel (rozpačitě): *well.... let me think.... how to explain it clearly...*

(reflektory na chvíli zhasnou)

2. obraz

Židle jsou odklizeny, scéna prázdná. U levého portálu stojí **komentátor**, v ruce má knihu, v ní text, který čte. V tlumočnické budce se event. vyměnil **2. tlumočnick.**

!!! Všechny doprovodné akce – přinášení rekvizit apod. – budou se odehrávat vždy až po anglickém překladu, jinak by mohly zaniknout ve smíchu českého publika a také by byly nepochopitelné cizincům.!!!

komentátor (poněkud školskou, výkladovou dikcí): *Jan Amos Komensky was born on the 28th of March 1592. The boy grew really well...*

(Scénou projdou v krátkém sledu nosiči panenek **maličký Komenský, větší Komenský, ještě větší Komenský.**)

komentátor: and whe the little boy grew into a tall one

(ukáže rukou, jak asi) he studied

komentátor: In Přerov

(Scénou projde herec zahloubaný do knihy – **Komenský v Přerově.**)

komentátor: In Herborn

(Dtto z druhé strany **Komenský v Herbornu.**)

komentátor: In Heidelberg.

(Dtto **Komenský v Heidelbergu.**)

komentátor: When he came back to Moravia he started teaching and he also worked as a pastor of the Unity of Brethren - a Czech protestant church.

komentátor: In 1620 after the battle of White Mountain near Prague where Czech protestants were defeated, Comenius had to leave his homeland for exile abroad.

(Bitva: z jednoho portálu do druhého přejdou přes jeviště dva bojující **šiky.**)

komentátor: (už při českém textu přijde herec s mapou Evropy a další herec ukazuje uváděné země) In the times of the Thirty Years' War Comenius stayed in many countries: In Royal Hungary, Sweden, England, Poland....

komentátor: And it was in Poland during his second stay in the town of Leszno, where the major part of his yet not published manuscripts burnt in a great fire.

(**Přinašeč Lešna** přinese Lešno – papírový model na plechu na pečení. **Přinašeč cedule** přinese ceduli Leszna a postaví se za model čelem k divákům. Přichází paliči Lešna – **1. palič, 2. palič, 3. palič** – první palič Lešno zapálí sirkami, ostatní stojí nad hořícím městem a mnou si ruce radostí.)

komentátor: Comenius spent last fourteen years of his life in Amsterdam. He died there in 1670 and he is burried in a nearby town of Naarden.

komentátor (směrem k divákům): *So this is what "troubled life" means*

2. tlumočnick (vykloní se z kabiny): *I'm still not sure how to translate the expression "teacher of nations" What does it really mean? What did he teach the nations?*

(obrábí se k divákům s omluvným výrazem a řekne anglicky předchozí repliku): **Sorry, ... komentátor** (rozpačitě): **Well.... he tried to teach how to teach..... And he also wrote something on this stuff..... It was called....**

voice-band (z portálu rytmicky zesilujícím se hlasem): **Di- dactica mag-na, Di-dactica mag-na, Di-dactica mag-na!**

komentátor (slavnostním hlasem): **Magnificent Didactics!**

(Přichází **1. nosič Didaktiky** a postaví se čelem k divákům doprostřed jeviště s malou knížkou.)

voice-band (z portálu s důrazem na druhé slovo): **Didactica magna!**

(1. nosič Didaktiky pokrčí rameny a odejde.)

(Týž nosič znovu přichází na jeviště, tentokrát s poměrně velkou knihou a postaví se ... viz)

voice-band (opět, ale hlasitěji): **Didactica MAGNA!!!**

(Nosič opět pokrčí rameny a odchází.)

voice-band (z portálu rytmicky zesilujícím se hlasem): **Di-dactica mag-na , Di-dactica mag-na, Di-dactica mag-na!**

(kratičká pauza a po ní ...)

voice-band (normálním mírně znuděným hlasem): **Magna.**

(Původní nosič přichází s nůžkami a přestřihne téměř neviditelné lanko: shora spadne na jeviště obrovská kniha.)

voice-band (herci vyjdou z portálu a civilními hlasy jeden přes druhého chlácholivě k nosiči): **You see, it wasn't so difficult!**

(Nosič mávne rukou a odchází do portálu.)

(reflektory na chvíli zhasnou)

3. obraz

(V tlumočnické budce nastupuje **3. tlumočnick.**)

(Herci – kromě **Komenského** – se shluknou kolem ležící knihy a jakoby štěrbinami se snaží do ní nahlédnout.)

1. nahlížejí (mluví trhaně, jako by se snažil přelustit špatně čitelný text):

that... learning is supposed to bring.....sweet..... fruit

2. nahlížejí: ... : **it should be joyful!.....**

3. nahlížejí: ... **understandable!...**

4. nahlížejí: ... **illustrative!...**

5. nahlížejí: ... **from simple to complicated !...**

6. nahlížejí:**organized!...**

(Do této vřavy vstupuje Komenský, jako by něco říkal, ale není ho slyšet, to mu však nevadí, vlídně gestikuluje.)

3. tlumočnick. (vykloní se z budky a zařve): **Enough!** (a opakuje totéž i s vykloněním anglicky)

Komenský (který už téměř zase zašel do portálu, využívá ztišení davu, otočí se a téměř skočí před herce, vykřikne slavnostně): **Children!** (herci se trochu leknou) **Come here! Come here, son, learn how to be wise! Come here, daughter, learn how to be wise!**

herečka-dcera (zklamaným hlasem): **Me? Me too? To school???**

Komenský (optimisticky): **Yes, yes my daughter, as page 70 in the 9th chapter of the 11th volume of my collected works (last time published in 1973) says:**

(nahlíží do příslušného dílu sebraných spisů)

There is no reason to keep women from education and wisdom.

herečka-dcera (rezignovaně): ***Well, all right then....***

Komenský (opět až přehnaně optimistickým hlasem se zvednutým ukazováčkem): ***Children!!! One of you was calling the word:***

(zdůrazňuje)

OR-GA-NISED!!!

(Komenský strne v gestu se vztyčeným ukazováčkem. Herci se stávají žáky, rychle si uspořádají židle jako ve třídě, donesou flipchart, učitelský stolek s malou petkou Coca Coly, zavěsí na háčky na portál pantografový věšák s nějakým oděvem a posadí se jako ve třídě.)

Komenský (poučujícím hlasem): ***Chapter 21, the second rule: Pupils will learn easily when the teacher shows them everything in advance.***

(udělá výrazné gesto rukou, žáci zpočátku váhavě, potom však radostně

gesto opakují). ***Pupils will learn easily when the teacher writes on the board everything what is needed***

(marně hledá něco na psaní, činí zuřivé grimasy a gesta do portálu, přitom opakuje) ***writes-on-the-board! ... wri-tes-on-the-board!...*** (konečně se jednomu žáku rozbřeskne, skočí do portálu a donese Komenskému fix, Komenský napíše na flipchart slovo „napíše“, přitom s důrazem slabikuje) ***writes-on-the-board!***

(Komenský i žáci najednou strnou v pohybu.)

3. tlumočník (vykloní se z budky a česky i anglicky řekne): ***Now you will see - in a pantomime - how the teacher asks the pupils, praises the right answers and kindly corrects the wrong ones.***

(Probíhá pantomima mimořádně vlídné výuky.)

uklizečka (prochází scénou, semtam už něco uklízí, vysypává koše): ***Mr. Komensky.... It's closing time.....***

Komenský (prosebně): ***One more thing, please! The illustrative method of teaching..... It's one of the greatest successes of mine***

(otočí se k divákům, ukazuje prstem na knihu a říká): ***Page122!***

(Otočí se zase ke „třídě“, na flipchartu obrátí list, objeví se náčrt sil, působících při setrvačnosti. Ukazuje ukazováčkem a komentuje): ***A body thrown with force F in direction S hits another body, passes on part of its energy... and the second body moves in the direction the force affected.....***

(Žáci nechápou, od začátku výkladu vrtí hlavami, posléze usínají. Komenský si všimne, že žáci spí, bezradně se rozhlíží po nějaké názorné pomůcce a přitom pořád opakuje): ***a-ffec-ted, a-ffec-ted, a-ffec-ted,*** (až najednou vykřikne jakoby „heuréka“): ***AFFECTED!***

(Výkřik žáky probudí, se zájmem sledují, jak se Komenský blíží k jednomu z nich a napřahuje ruku k face... Náhle se Komenský zarazí a zavrtí zklamaně hlavou): ***Oh no..... it might be very illustrative but hardly pedagogical.***

(Komenský se znovu rozhlédne, sundá z věšáku pověšený oděv a odhodí ho, vezme věšák a po špičkách se s ním plíží jako šelma ke stolku – žáci ho s nataženými krky napjatě sledují. Komenský ukáže mlčky prstem na náčrt na flipchartu a vyrazí ke skoku: pantografem „sestřelí“ ze stolku láhev s Coca Colou. Pantomima: Žáci vyjadřují gesty pochopení problému, mlčky jášají a ukazují pochvalná gesta palcem.

Komenský (k divákům, poklepává prstem na knihu): ***And here I have remaining 205 pages of great ideas plus comments and annotations!!!***

(Žáci okamžitě přestanou za jeho zády „jásat“, grimasami a gesty k publiku vyjadřují „to snad proboha ne!“ a po špičkách mizí v portálu.)

Komenský (pln nadšení se otočí k žákům – ale on už tam nikdo není! Otočí se tedy zpět k publiku a řekne vlídně): ***OK, let's leave it for another time!***

(reflektory zhasnou, rozsvítí se v sále)